

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง ศักยภาพการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางตามแนวคิดกลุ่มคลัสเตอร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้จากการสรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลการศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะทางการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะต่อการศึกษาครั้งต่อไปโดยคณะผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการสรุปผลออกเป็น 3 ส่วนตรงตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

5.1 เพื่อศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

5.2 เพื่อประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

5.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

ในการศึกษาโครงการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และการระดมความคิดเห็น (Focus group) ซึ่งประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร เจ้าหน้าที่และผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐ 5 คน เอกชน 5 คน และประชาชนในชุมชน 5 คนในแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาในแต่ละแห่ง (2) การแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ตามการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่ศึกษาแบบกำหนดความน่าจะเป็น ด้วยเทคนิควิธีการแบบชั้นภูมิโดยการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ดังนั้นเมื่อนำตัวเลขของจำนวนประชากรทั้งหมดมาคำนวณในสูตรของ Taro Yamane จะได้จำนวนของกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ ปราสาทหินพิมาย 203.83 คน พิพิธภัณฑ์ช้างหรือศูนย์คชศึกษา หมู่บ้านช้าง บ้านตากกลาง 203.56 คน อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง 203.86 คน ธรรมาสันสิทธ์ศิลปะ ถิ่นบ้านชีทวน 202.02 คน ดังนั้นประชากรกลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยแหล่งท่องเที่ยวละ 200 คน รวมทั้งหมดเป็น 800 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.2 การอภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในบริบทของการศึกษาและวิจัยทางด้านการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการศึกษาในด้านการพัฒนาทางด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาตราสินค้าทางการท่องเที่ยว ผลิตภัณฑ์

ทางการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นต้น ที่เน้นในการศึกษาถึงการสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวให้กับพื้นที่ศึกษาแล้วนั้น การศึกษาและวิจัยทางการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดคุณค่าทางการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมยังคงเป็นศาสตร์ทางการท่องเที่ยวแขนงหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะการศึกษาในบริบทของการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมทางการท่องเที่ยว โดยการศึกษาในศาสตร์ของการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมนั้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรค่าแก่การนำมาเผยแพร่และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้ศึกษา อันเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามให้อนุชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อกันมา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมปัจจุบันนั้นสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นด้วย การสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจ ซาบซึ้งใจและตระหนักในความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นๆ เครื่องมือในการสื่อความหมายสามารถจำแนกได้ออกเป็น 2 แบบหลักคือ เครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว (On-site interpretation) เช่น คู่มือแหล่งท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ป้ายสื่อความหมาย ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว เป็นต้น และเครื่องมือการสื่อความหมายนอกแหล่งท่องเที่ยว (Off-site interpretation) เช่น อินเทอร์เน็ต คู่มือนำเที่ยว หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร การบอกเล่าของนักท่องเที่ยวปากต่อปาก โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น โดยทั้งนี้การศึกษาทางด้านสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวนั้นไม่ได้เป็นเพียงการพิจารณาการเลือกใช้ข้อมูลเพื่อการส่งเสริมประชาสัมพันธ์หรือการตลาดที่จะถ่ายทอดข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวหากแต่ยังต้องพิจารณาถึงคุณค่าด้านต่างๆของแหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยวนั้นด้วยไม่ว่าจะเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภูมิปัญญาและคุณค่าทางจิตใจ ซึ่งคุณค่าต่างๆทั้งหมดนั้นจะต้องผ่านการสืบค้นและพิจารณาจากข้อมูลความเป็นจริงของพื้นที่จากผู้รู้และเจ้าของพื้นที่ นำไปสู่การออกแบบการสื่อความหมายที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวและก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างผู้มาเยือนและเจ้าของพื้นที่อย่างบูรณาการ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงศักยภาพการสื่อสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ยังคงมีปัญหาโดยเฉพาะการอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากทั้งเครื่องมือการสื่อความหมายทั้งในแหล่งท่องเที่ยวและนอกแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สามารถถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจความเป็นอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆได้ ดังนั้นการศึกษาศักยภาพการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางตามแนวคิดกลุ่มคลัสเตอร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้จึงต้องมีการศึกษาอย่างบูรณาการโดยพิจารณาถึงรากเหง้าของคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านต่างๆที่ควรค่าแก่การได้รับการถ่ายทอดไปสู่ นักท่องเที่ยวรวมถึงเยาวชนรุ่นหลังของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและการพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนต่อไป

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้และนำเสนอ

แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้โดยทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มประชากรในการศึกษาจะจำแนกตามรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และการระดมความคิดเห็น (Focus group) ซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร เจ้าหน้าที่และผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐ 5 คน เอกชน 5 คนและประชาชนในชุมชน 5 คนในแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาในแต่ละแห่งการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ตามการใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่ศึกษาแบบกำหนดความน่าจะเป็น ด้วยเทคนิควิธีการแบบชั้นภูมิโดยการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวต่งนั้นประชากรกลุ่มตัวอย่างจึงประกอบด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยแหล่งท่องเที่ยวละ 200 คน รวมทั้งหมดเป็น 800 คน ในช่วงระยะเวลาในการทำวิจัยนี้ 1 ปี โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล และในการวิเคราะห์ผลการศึกษานั้นถ้าเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์และเชิงปริมาณ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติและทำการประมวลผลด้วยโปรแกรมทางสังคมศาสตร์ SPSS (Statistical Package for the social science) ได้แก่ การคิดค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผู้วิจัยจึงสามารถวิเคราะห์แบบพรรณนาดังนั้นผลการศึกษาพบว่า

1) เพื่อศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

จากการศึกษาคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ซึ่งประกอบไปด้วย ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านดากลาง จ.สุรินทร์อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และธรรมาสันสิงห์ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานี นั้นพบว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจะมีความแตกต่างกันแต่เนื่องจากเป็นจังหวัดที่อยู่ทางภาคอีสานของประเทศไทยเหมือนกัน ดังนั้นแล้วจึงมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นอาหาร ภาษา ดนตรีหมอลำ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และศิลปะการฟ้อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ และได้สืบทอดกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน และซึ่งกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานีที่กล่าวมาข้างต้นนั้นล้วนแต่เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางวัฒนธรรมของกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้อย่างมาก ล้วนแต่เป็นสถานที่ที่นอกจากจะช่วยสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้วนั้นยังช่วยคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม อีกทั้งยังช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆด้วย อีกทั้งยังสร้างคุณค่าทางจิตใจ จิตสำนึก ให้คนภายในพื้นที่นั้นๆเกิดการหวงแหนรักษาพื้นที่ให้คงอยู่จากรุ่นสู่รุ่นด้วย นอกจากนี้กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ยังเป็นแหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันและความมีน้ำใจของชาวอีสานยังคงเป็นเสน่ห์ที่

มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอีสานอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน ดังนั้นหากชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องการที่จะเพิ่มพูนคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ของตนให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และมีคุณค่าทางเศรษฐกิจคุณค่าทางสังคม คุณค่าทางจิตใจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานที่นั้นๆไว้ให้คงอยู่ ควรที่จะการพัฒนา รูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นเหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน ควรมีการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งแนวทางพัฒนาศักยภาพมุ่งให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้เกิดประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ควรมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวจากความจำเป็นเช่น การประชาสัมพันธ์ ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามทางภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม ความชัดเจนของป้ายบอกทาง และกิจกรรมเสริมความรู้ อีกทั้งควรมีการพัฒนาบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ภายในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆให้มีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็น ความรู้ความสามารถพร้อมให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว ทั้งเรื่องของข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา เหตุการณ์ความสำคัญของพื้นที่ ฯลฯ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และซาบซึ้งในการเดินทางมาเยี่ยมชมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆและเกิดการท่องเที่ยวซ้ำและการบอกต่อไปยังบุคคลอื่นๆ ซึ่งแนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านนั้น คือ ควรสร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ สร้างเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่มีร่วมกันทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ สร้างพัฒนาการความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านระหว่างประเทศ รัฐบาลเอกชน ส่งเสริมบทบาทร่วมกันในระดับภูมิภาค สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ ในจังหวัดนครราชสีมาบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี ให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคได้โดยใช้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีร่วมกันเป็นตัวเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างประเทศอื่นๆโดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม นอกจากนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีสานริมชายแดนโขง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น ควรให้ความสำคัญกับชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดได้โดยชุมชน ดังนั้นสามารถแบ่งคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ประกอบด้วยคุณค่าในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1) คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic values)

ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา นั้นพบว่าเนื่องจากปราสาทหินพิมายเป็นหนึ่งในอุทยานประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ตั้งอยู่ที่เมืองพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่เนื่องในพุทธศาสนานิกายมหายานสร้างปลายพุทธศตวรรษที่ 16 และได้มีการสร้างเรื่อยจนถึงปลายศตวรรษที่ 18 จัดได้ว่าเป็นปราสาทหินที่ใหญ่โตที่สุดในประเทศไทยที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ในงานเชิงช่างที่งดงามสอดคล้องประสานกับคติธรรม

ความเชื่อที่ถ่ายทอดออกมาเป็นงานที่อ่อนช้อยงดงามได้อย่างลงตัว ถึงแม้ว่าปราสาทหินพิมายจะเป็นศาสนสถานที่ตายไปแล้วในอดีตแต่ปัจจุบันกลับมีชีวิตชีวาขึ้นมาพร้อมทั้งยังมีความสำคัญกับสังคมในฐานะเป็นที่ให้ความรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆ ซึ่งมักเป็นที่สนใจแก่นักมนุษยที่พบเห็นได้ยืนจากคำบอกเล่า ในความงามก็มีความประสงค์ที่จะแวะมาเยี่ยมชม ฉะนั้นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา นั้นจึงหมายถึงประติมากรรมของปราสาทหินพิมายที่มีลักษณะความงามที่เป็นเอกลักษณ์บ่งบอกถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ความเชื่อความศรัทธา ความดีของบุคคลในสมัยนั้น ประติมากรรมของปราสาทหินพิมายที่ปรากฏมีทั้งประติมากรรมที่สร้างขึ้นในคติความเชื่อศาสนาฮินดูและในคติความเชื่อพระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน ประติมากรรมของปราสาทหินพิมายมี 3 ลักษณะคือ ประติมากรรมลอยตัวประติมากรรมนูนสูง และประติมากรรมนูนต่ำแต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาความมีอยู่ของความงามแล้ว ความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายมีลักษณะที่สอดคล้องและมีความสัมพันธ์กับความเชื่อศาสนา อาจกล่าวได้ว่า ความมีอยู่ของความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายก็คือความดี การที่จะตัดสินว่าความงามนั้นมีอยู่หรือไม่ต้องพิจารณาถึงคุณค่าแห่งความดีไปด้วย เพราะฉะนั้นความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายจึงมีลักษณะที่ไม่เหมือนแนวคิดตะวันตก ซึ่งความงามของประติมากรรมในปราสาทหินพิมายนอกจากจะมีคุณค่าทางสุนทรียภาพแล้ว แต่ก็ยังมีประติมากรรมที่ให้ความจริงทางอภิปรัชญา ความดีทางจริยศาสตร์อีกด้วย

ศูนย์คชศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างคนกับช้างที่มีความผูกพันกันตั้งแต่เกิดจนตายอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนที่มีเพียงแห่งเดียวในโลกเมื่อมาเยือนศูนย์คชศึกษาจะได้พบกับช้างจำนวนมากที่พร้อมจะแสดงความสามารถที่หลากหลาย และให้บริการที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือนไปอีกร้าน เช่น การแสดงความสามารถพิเศษที่ช้างทั่วไปไม่อาจทำได้การนั่งช้างชมทัศนียภาพในบริเวณ ศูนย์คชศึกษา การชมช้างเล่นน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วจะได้ศึกษาเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวกับช้างและวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชนชาว "กูย" ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของศูนย์คชศึกษาจึงหมายถึงความประทับใจ ความรู้สึก อารมณ์ และทัศนคติ ของผู้มาเยือนที่มีต่อกิจกรรมต่างๆภายในศูนย์คชศึกษา เช่น การแสดงความสามารถพิเศษที่ช้างทั่วไปไม่อาจทำได้ การนั่งช้างชมทัศนียภาพในบริเวณศูนย์คชศึกษา การชมช้างเล่นน้ำ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงอาบน้ำที่วังทะเล สุนัขสวนเพลิน อีกทั้งยังได้ชมการแสดงช้างที่ศูนย์คชศึกษาแห่งนี้อีกด้วย ซึ่งจะได้ชมความสามารถและความน่ารักของช้างแสนรู้ ซึ่งจะมีการแสดงในช่วงเวลา 10.00 น.และเวลา 14.00น.ของทุกวัน และภายในศูนย์คชศึกษายังมีสินค้าที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์จากช้าง มีสินค้าให้เลือกมากมายเหมาะสมเป็นของฝากให้คนทางบ้านครับ ภายในศูนย์มีพิพิธภัณฑ์ที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับช้างและวิถีชีวิตของหมู่บ้านช้างมีการจัดแสดงโครงกระดูกช้างของจริงและอุปกรณ์การคล้องช้างต่าง ๆ ของหมอช้างในอดีต

อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงติดอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย และเป็นปราสาทหินที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดบุรีรัมย์ ในเรื่องของความงดงามทางสถาปัตยกรรม เนื่องจากปราสาทหินพนมรุ้งคือ เขาพระสุเมรุ ซึ่งถือว่าเป็นสวรรค์ มองลงไปแผ่นดินเบื้องล่าง คือ โลกมนุษย์ และบริเวณทะเลเมืองต่ำกับหนองบัวราย

เปรียบเสมือนมหาสมุทรซึ่งเป็นโลกบาดาล นอกจากนั้นถ้ามองไปสุดขอบฟ้าจะเห็นเทือกเขาพนมดงรักเปรียบเสมือนกำแพงแก้ว ซึ่งอยู่สุดขอบของจักรวาลตามความเชื่อของศาสนาฮินดู จึงนับว่าเป็นสิริมงคลและบารมีแก่ผู้ที่ได้เข้ามาสัมผัสแสงอาทิตย์แรกแห่งวันผ่านช่องประตูทั้ง 15 บานแห่งพนมรุ้ง ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของปราสาทหินพนมรุ้งนั้นจึงหมายถึงแสงอาทิตย์แรกแห่งวันผ่านช่องประตูทั้ง 15 บานแห่งพนมรุ้งที่ใครเห็นต่างชื่นชม ชื่นชอบ และอยากที่จะแว่มาชื่นชมในสถานที่อันเป็นสิริมงคลแห่งนี้ซึ่งยังทำให้เห็นถึงความงามที่น่าอัศจรรย์ของสถานที่แห่งนี้ด้วย ซึ่งปราสาทหินพนมรุ้งนับว่าเป็นปราสาทหินเก่าแก่ศิลปะขอม ที่รังสรรค์จากภูมิปัญญาอันแยบยลของคนโบราณ ที่อาศัยพื้นฐานตามความเป็นไปของธรรมชาติ จนก่อให้เกิดความอัศจรรย์ที่แสดงให้เห็นถึงความมีอัจฉริยะในการสร้างปราสาทหิน นั่นคือ ปรากฏการณ์ที่ในรอบ 1 ปี จะมีช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ขึ้น – ตก ตรง 15 ช่องบานประตูของปราสาทหินพนมรุ้งอย่างน่าพิศวง ด้วยความเชื่อนับพันปีที่ปราสาทหินแห่งนี้ เป็นศาสนสถานที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่งของประเทศไทยและศาสนาฮินดู ลัทธิไศวนิกาย บนเขาภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้ว ศาสนสถานแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องหมายของศูนย์กลางแห่งจักรวาลเป็นต้น

ธรรมาสันสิงห์ศิลปะขอมที่บ้านชีทวน สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2468 - 2470 โดยช่างชาวญวนและถือเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง ซึ่งความงดงามของงานศิลปวัฒนธรรมนี้จะหาชมได้ยาก ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ของธรรมาสันสิงห์ศิลปะขอมที่บ้านชีทวน นั้นจึงหมายถึงงานศิลปกรรมที่เกิดจากการผสมผสานความคิดแบบไทยและญวน ซึ่งได้รับอารยธรรมมาจากจีนและเมื่อสังเกตเห็นได้ว่าลวดลายต่างๆของธรรมาสันนั้นมีการสื่อถึงความเชื่อของไทยและญวนในรูปแบบจีนโดยความเชื่อของญวนในรูปแบบจีนนั้นพบว่า จุดเด่นบนหลังคาธรรมาสันมีการฉลุเป็นลายเมฆของจีนที่มีชื่อว่า เมฆอยู่ยี่ และยังมีอักษรโง้งจื้อ ในวงกลมซึ่งเป็นอักษรแห่งความยั่งยืนตามคติความเชื่อแบบจีน ส่วนตัวเรือนธรรมาสันนั้นยังมีประติมากรรมนูนต่ำที่บ่งบอกถึงความเชื่อของจีน เช่น คนจีน ค้างคาว หงส์ มังกร ดอกโบตั๋น เด็กจีนถือปลา อักษรจีน เป็นต้น ส่วนในรูปแบบความเชื่อของไทยอีสานนั้นที่พบเห็นได้บนตัวเรือนธรรมาสันนั้นก็พบสัตว์ต่างๆ ในวรรณคดี เทวดาแบบไทย พญานาค หน้ากาล ราหู ผ้าทิพย์ที่ใช้สำหรับห้อยลงมากล้ายกับฐานพระพุทธรูปที่ประดับให้ดูมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และจะพบจุดเด่นอีกอย่างคือ เสาตุง ซึ่งหมายถึง ของไทยนั้นหมายถึงการบูชาพระรัตนตรัย ส่วนประติมากรรมปูนปั้นในบริเวณฐานเราพบการนำตัวละครในตำนานพระเวสสันดร การจำลองวิถีชีวิตและประสบการณ์ของช่างผู้สร้างมาเล่ารูปแบบประติมากรรมปูนปั้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบว่ามีการจารึกธรรมสาส์นที่แปลกและมีอยู่หลังเดียวในโลกโดยคณะกรรมการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้กำหนดให้มีการจัดงานเทศน์ปฐมนิเทศแบบโบราณบนธรรมาสันสิงห์เทินบุษบกขึ้นปีละหนึ่งครั้ง ซึ่งแล้วแต่วาระโอกาสในการจัดงานต่างๆ ซึ่งในการเทศน์ของพระสงฆ์ในภาคอีสานตั้งแต่โบราณมาเป็นการเทศน์โดยใช้ใบลานที่จารึกเป็นอักษรธรรม ทำนองการเทศน์เป็นทำนองอีสาน ที่นิยมเทศน์กันอีกผู้หนึ่งคือ ผูกปฐมนิเทศอันเป็นการกล่าวถึงพุทธประวัติ เอกลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือ ธรรมาสันที่พระสงฆ์ใช้นั่งเทศน์จะมีลวดลายวิจิตรงดงามอ่อนโยนอันแสดงถึงจิตใจของชาวอีสานที่งดงามอ่อนโยนโดยเฉพาะอย่างยิ่งธรรมาสันสิงห์เทินบุษบกที่ศาลาการเปรียญ (หอแจก) วัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

1.2) คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historical values)

ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาซึ่งปราสาทหินพิมายประกอบด้วยโบราณสถานสมัยขอม ที่ใหญ่โต และงดงามอลังการนั่นคือ "ปราสาทหินพิมาย" แหล่งโบราณคดีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ บนพื้นที่ 115 ไร่ ตั้งอยู่ในตัวอำเภอพิมาย วางแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 565 เมตร ยาว 1,030 เมตร ชื่อ"พิมาย" น่าจะมาจากคำว่า "วิมาย" หรือ "วิมายปุระ" ที่ปรากฏในจารึกภาษาเขมรบนแผ่นหินตรงกรอบประตู ระเบียงคด ด้านหน้าของปราสาทหินพิมาย และยังปรากฏชื่อในจารึกอื่นอีกหลายแห่ง อาจจะเป็นคำที่ใช้เรียกรูปเคารพหรือศาสนาสถานสิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษของปราสาทหินพิมาย คือ ปราสาทหินแห่งนี้สร้างหันหน้าไปทางทิศใต้ต่างจากปราสาทหินอื่นที่มักหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สันนิษฐานว่าเพื่อให้หันรับกับเส้นทางที่ตัดมาจากเมืองยโสธรปุระเมืองหลวงของอาณาจักรเขมรซึ่งเข้าสู่เมืองพิมายทางด้านทิศใต้จากหลักฐานศิลาจารึกและศิลปะ การก่อสร้างบ่งบอกว่าปราสาทหินพิมายคงจะ เริ่มสร้างขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 รูปแบบทางศิลปกรรมของตัวปราสาทเป็นแบบปาปวนซึ่งเป็นศิลปะที่รุ่งเรืองในสมัยนั้นโดยมีลักษณะของศิลปะแบบนครวัดซึ่งเป็นที่ยอมรับในสมัยต่อมา ปนอยู่บ้างและมาต่อเติมอีกครั้งในราวต้นพุทธศตวรรษ ที่ 18 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งครั้งนั้นเมืองพิมายเป็นเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรเขมรปราสาทหินแห่งนี้สร้างเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาทโดยตลอดเนื่องจากพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 และพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงนับถือพุทธศาสนาเถรวาทโดยตลอดแล้วคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของปราสาทหินพิมายหรือเมืองโบราณแห่งนี้คือ ปราสาทหินพิมาย ซึ่งเป็นปราสาทหินที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จากหลักฐานศิลาจารึกและรูปแบบทางศิลปะสร้างบ่งบอกว่าปราสาทหินได้ถูกสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 16 ก่อนอาณาจักรสุโขทัย เพื่อเป็นเทวสถานของศาสนาพราหมณ์ เชื่อกันว่าเป็นต้นแบบของปราสาทนครวัดแห่งกัมพูชา เป็นแหล่งรวบรวมโบราณวัตถุศิลปะขอมเอาไว้จำนวนมากและน่าสนใจที่สุดของประเทศไทย

ศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ตั้งอยู่ที่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอบัวชุม จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ไปทางทิศเหนือ 58 กิโลเมตร บนเส้นทางสายสุรินทร์-ร้อยเอ็ด และเมื่อถึงกิโลเมตร ที่ 36 ให้เลี้ยวซ้าย แยกเข้าบ้านกระโพขับไปอีก 22 กิโลเมตร และในปีพ.ศ.2549 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุรินทร์ได้จัดทำโครงการ"นำช้างคืนถิ่นเพื่อพัฒนาสุรินทร์บ้านเกิด" โดยมีเป้าหมายหลักในการนำช้างและคนเลี้ยงช้างที่ออกไปเร่ร่อนนอกพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ให้กลับมาอยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างมีความสุขโดยใช้ศูนย์ศึกษาเป็นสถานที่ดำเนินงานและได้กำหนดทิศทางการพัฒนาไปสู่ความเป็น "หมู่บ้านช้างเลี้ยงใหญ่ที่สุดในโลก" ที่อยู่ภายในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพของคนและช้างอย่างยั่งยืน อีกทั้งภายในศูนย์ศึกษายังพบ สถานที่แสดงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับช้าง อาทิ โครงกระดูกช้าง เครื่องมือในการคล้องช้าง ภาพวิธีการจับช้างในรูปแบบต่างๆ ลักษณะของช้างสำคัญๆ วิถีความผูกพันระหว่างคนกับช้าง พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับช้าง การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับช้างที่เสียชีวิต วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวภูยิววิวัฒนาการของช้าง โรคของช้าง อาหารและยาสมุนไพรช้าง ภาพช้างในยุคต่างๆ เป็นต้นฉะนั้นแล้วคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของศูนย์ศึกษาจึงหมายถึง การมีเป้าหมายหลักในการนำช้างและคน

เลี้ยงช้างที่ออกไปเร่ร่อนนอกพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ให้กลับมาอยู่ในถิ่นฐานบ้านเกิดอย่างมีความสุขโดยใช้ศูนย์ศึกษาเป็นสถานที่ดำเนินงานและได้กำหนดทิศทางการพัฒนาไปสู่ความเป็น "หมู่บ้านช้างเลี้ยงใหญ่ที่สุดในโลกซึ่งถือได้ว่ามีความเป็นเอกลักษณ์ที่สุดของชุมชนและมีความสำคัญและสร้างคุณค่าอย่างมากกับทุกคนในชุมชนที่เลี้ยงและช้างด้วย

อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นเทวสถานของศาสนาฮินดูราวพุทธศตวรรษที่ 15-18 ด้วยหินทรายสีชมพูและใช้ศิลปะแบบขอมโบราณ โดยตั้งอยู่บนยอดเขาพนมรุ้ง ซึ่งเป็นภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วและเปรียบเสมือนเขาไกรลาสอันเป็นสถานที่ประทับของพระศิวะ ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ ที่เคยถูกขโมยไปที่พิพิธภัณฑ์ที่ซีกาโก้และได้กลับมาคืนมาเรียบร้อยแล้ว ก็คือหนึ่งในภาพสลักของปราสาทพนมรุ้งนี้ เนื่องจากที่ตั้งอยู่บนยอดเขาสูงถึง 1,320 ฟุตจากระดับน้ำทะเล ปราสาทจึงรายล้อมด้วยภูมิทัศน์อันงดงามและมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามน่าอัศจรรย์ในช่วงที่แสงพระอาทิตย์ส่องทะลุ 15 ช่องประตู ซึ่งจะเกิดขึ้นปีละ 4 ครั้งในช่วงที่ (1) พระอาทิตย์ตก 4-6 มีนาคม (2) พระอาทิตย์ตก 4-6 มีนาคม (3) พระอาทิตย์ขึ้น 1-5 เมษายน และ (4) พระอาทิตย์ขึ้น 8-10 กันยายน ทั้งนี้ วันเวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับฤดูกาลเป็นต้น ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของอุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้งจึงหมายถึงประวัติต่างๆที่สำคัญของอุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง เช่น เป็นปราสาทที่สร้างด้วยหินทรายสีชมพูและใช้ศิลปะแบบขอมโบราณ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วและเปรียบเสมือนเขาไกรลาสอันเป็นสถานที่ประทับของพระศิวะ อีกทั้งปราสาทจึงรายล้อมด้วยภูมิทัศน์อันงดงามและมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามน่าอัศจรรย์ในช่วงที่แสงพระอาทิตย์ส่องทะลุ 15 ช่องประตู ซึ่งมีความสวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมอย่างมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ธรรมาสันสิงห์ศิลปะปูนปั้นที่บ้านชีทวน ตั้งอยู่ที่ศาลาการเปรียญวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ บ้านชีทวน ตำบลชีทวน อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 26 กิโลเมตร การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข 23 (อุบลราชธานี-ยโสธร) ประมาณ 24 กิโลเมตร จะถึงบ้านท่าวาริ (กม.268) มีทางแยกเลี้ยวซ้ายเข้าหมู่บ้านอีก 5 กิโลเมตร ซึ่งธรรมาสันสิงห์หินบุษบก สร้างขึ้นประมาณปี 2468 - 2470 โดยตั้งอยู่ศาลาการเปรียญวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ เป็นงานศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานความคิดแบบไทย คือ พระอุปัชฌาย์พรหมสโร (เจ้าอาวาสวัดในสมัยนั้น) ซึ่งเป็นผู้กำกับกับการก่อสร้างจนแล้วเสร็จ ผสมผสานกับฝีมือของช่างชาวนวนหรือที่เรียกว่า แกวเวียง ซึ่งเป็นธรรมาสันที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไปคือ เป็นธรรมาสันสิงห์หินบุษบก มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน) สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้แกะสลักทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นกันลงมาอย่างสวยงาม มีทั้งภาพของเหล่าเทพและปราสาท ส่วนตัวสิงห์ด้านหัวเป็นหัวสิงห์ ตรงกลางเป็นทรงเจดีย์มีช่องสี่เหลี่ยมทั้ง 4 ด้าน มีรูปภาพเขียนสีเป็นรูปของเหล่าเทวดาและดอกไม้ของชาวฝรั่ง ส่วนตัวฐานของธรรมาสันสิงห์มีเหล่าเทวดาและสัตว์ในวรรณคดีไทยอยู่รายล้อมลักษณะคล้ายกับมาพักการแสดงธรรมของพระสงฆ์ ประดับตกแต่งด้วยปูนปั้น และลายเขียนสีแบบศิลปะปูนปั้นทั้งหลัง ตัวธรรมาสันตั้งอยู่ในศาลาการเปรียญทรงไทยที่มีจิตรกรรมฝาผนังศิลปะสกุลช่างเดียวกัน ที่เขียนแผ่นสังกะสีบุเพดาน เขียนเป็นรูปปราสาท ลายดอกไม้ ใบไม้ รูปสัตว์ต่างๆ ลายดวงดาราราคาขนาดใหญ่อยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยเด็กมีปีก คล้ายกามเทพ เกี้ยวพาราสีเป็นวงกลมต่างๆ ดวงดารา เป็นลายดอกไม้ป่า รูปเต่า

ม้ามังกร อีกข้างมีรูปคนนั่งอยู่บนพญานาค 2 ตัว อยู่ในท่าอุ้มเด็ก ถือถาดผลไม้บนศีรษะ มีรูปพญานาค และรูปหงส์ด้วย ถือเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่ายิ่งทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งกรมศิลปากร ได้มีการขึ้นทะเบียนธรรมาสันสิงห์เทินบุษบกนี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยเอาไว้ เพื่อให้ลูกหลานคนไทยได้เข้ามาศึกษาฉะนั้นแล้วคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของธรรมาสันสิงห์ศิลปะของที่บ้านชีทวนจึงหมายถึง เป็นงานศิลปะที่เกิดจากการผสมผสานความคิดแบบไทยผสมผสานกับฝีมือของช่างชาวญวนหรือที่เรียกว่า แกวเวียง ซึ่งเป็นธรรมาสันที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไป คือ เป็นธรรมาสันสิงห์เทินบุษบก มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน) สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาทเป็นเครื่องไม้แกะสลักทำเป็นชั้นซ้อนลดหลั่นกันลงมา อย่างสวยงาม

1.3) คุณค่าด้านภูมิปัญญา (Scientific values)

ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา ซึ่งเป็นเมืองที่มีโบราณสถานที่สำคัญและมีความสำคัญที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เนื่องจากมีขนาดใหญ่และสำคัญนี้เอง พระเจ้าแผ่นดินเขมรสมัยโบราณจึงต้องตัดถนนผ่านจากพระนคร (อังกอร์) ซึ่งเป็นเมืองราชธานีของเขมรมายังเมืองพิมายที่อยู่ทางใต้ ดังนั้นเมืองพิมายจึงหันหน้าไปทางทิศใต้เพื่อรับกับถนนเส้นสำคัญนี้ ไม่เหมือนกับปราสาทเขมรอื่นๆ ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางภูมิปัญญาของปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมายจึงหมายถึงลักษณะพิเศษของปราสาทหินพิมาย คือ ปราสาทหินแห่งนี้สร้างหันหน้าไปทางทิศใต้ต่างจากปราสาทหินอื่นที่มักหันหน้าไปทางทิศตะวันออก สันนิษฐานว่าเพื่อให้หันรับกับเส้นทางที่ตัดมาจากเมืองยโสธรปุระเมืองหลวงของอาณาจักรเขมรซึ่งเข้าสู่เมืองพิมายทางด้านทิศใต้จากหลักฐานศิลาจารึกและศิลปะ การก่อสร้างบ่งบอกว่าปราสาทหินพิมายคงจะเริ่มสร้างขึ้นในราวปลายพุทธศตวรรษที่ 16 ในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 1 รูปแบบทางศิลปกรรมของตัวปราสาทเป็นแบบบาปวนซึ่งเป็นศิลปะที่รุ่งเรืองในสมัยนั้น โดยมีลักษณะของศิลปะแบบนครวัด ซึ่งเป็นที่นิยมในสมัยต่อมาบนอยู่บ้างและมาต่อเติมอีกครั้งในราวต้นพุทธศตวรรษ ที่ 18 สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งครั้งนั้นเมืองพิมายเป็นเมืองซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรเขมรปราสาทหินแห่งนี้สร้างเป็นศาสนสถานในพุทธศาสนาเถรวาทโดยตลอดเป็นต้น

ศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านข้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ นอกจากจะเป็นจังหวัดที่มีช้างเลี้ยงมากที่สุดในประเทศไทย มีช้างมากกว่า 700 เชือกแล้ว ในปี 2549 จังหวัดได้จัดให้มีโครงการช้างคืนถิ่นพัฒนาสุรินทร์บ้านเกิด โดยนำช้างกลับมาอยู่ที่หมู่บ้านข้าง บ้านตากกลาง ต.กระโพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาช้างเร่ร่อน และอนุรักษ์และคุ้มครองช้างให้อยู่คู่กับจังหวัดสุรินทร์ต่อไป โดยนักท่องเที่ยวสามารถไปเยี่ยมชมวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ระหว่างคนกับช้าง และการแสดงช้างที่ศูนย์ศึกษาได้ทุกวัน อีกทั้งยังมีที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ให้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อได้พักผ่อนวิถีชีวิตความผูกพันของคนกับช้างได้อย่างใกล้ชิด และช้างเหล่านี้จะเข้าร่วมงานแสดงช้างประจำปี ในวันเสาร์และวันอาทิตย์สัปดาห์ที่สามของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นต้น อีกทั้งปัจจุบันแม้ชาวบ้านตากกลางจะไม่ไปจับช้างแล้ว แต่ยังมีหมอช้างที่สืบทอดภูมิปัญญาวิชาศาสตร์อยู่ผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ท่องเที่ยวสามารถพบปะพูดคุยกับหมอช้างที่มีประสบการณ์ ในการจับช้างมาแล้วหลายครั้งได้ตลอดเวลา ชีวิตของหมอช้างเป็นชีวิตที่ต้องมีความกล้าหาญอย่างยิ่ง ชาวบ้านตากกลางเป็นผู้มีความสงบเสงี่ยมสำรวม พุฒน้อย ถ้าได้สนทนาด้วยแล้วจะทราบว่าเขาคือนักต่อสู้ผู้ยิ่งใหญ่ นอกจากนี้บ้านตากกลางยังเป็นสถานที่ฝึกช้าง

สำหรับแสดงในงานแสดงช้างของจังหวัดสุรินทร์เป็นประจำทุกปี และบ้านตากกลางยังเป็นที่ตั้งของ “ศูนย์คชศึกษา” พิพิธภัณฑ์เกี่ยวกับช้าง ภายใต้ศูนย์นิทรรศการประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการคล้องช้าง เช่น ทำจากเชือกประกำ เชือกคล้องช้างที่ทำจากหนังควาย ฯลฯ ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางภูมิปัญญาของศูนย์คชศึกษาจึงหมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิตภูมิปัญญา เพื่อแก้ไขปัญหาช้างเร่ร่อนและอนุรักษ์และคุ้มครองช้างให้อยู่คู่กับจังหวัดสุรินทร์มีที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) ให้เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อได้พักผ่อนวิถีชีวิตความผูกพันของคนกับช้างได้อย่างใกล้ชิดมีหมอช้างที่สืบทอดภูมิปัญญาวิชาคชศาสตร์อยู่ผู้ที่ต้องการศึกษาเรียนรู้ท่องเที่ยวสามารถพบปะพูดคุยกับหมอช้างที่มีประสบการณ์ อุปนิสัยของชาวบ้านตากกลาง ฯลฯ

อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์นั้นเป็นปราสาทที่มีความโดดเด่นในเรื่องของมหัสจรรย์แสงลอดผ่านช่องประตูทั้ง 15 บาน ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางภูมิปัญญาของอุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้งจึงหมายถึงเป็นปราสาทที่มีความโดดเด่นในเรื่องของมหัสจรรย์แสงลอดผ่านช่องประตูทั้ง 15 บานเกิดจากภูมิปัญญาของคนโบราณนั้นนอกจากสถาปัตยกรรมของปราสาทหินพนมรุ้งอันยิ่งใหญ่และงดงามแล้วใครเลยจะรู้ว่ามีวันเวลาที่เขาคำนวณได้อย่างน่าพิศวงตรงที่ในฤดูกาลต่างกันเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นจะส่องแสงลอดช่องตรงกรอบประตูทั้ง 15 บาน ที่เรียงกันได้อย่างเหลือเชื่อในเดือนเมษายนและกันยายน และจะเห็นมหัสจรรย์พระอาทิตย์ตกลอดช่องกรอบประตูในเดือนมีนาคมและเดือนตุลาคมซึ่งจากการคำนวณนั้นพบว่า ช่วงเวลาที่ดีที่สุดคือ ราว 06.00 น. ในฤดูกาลที่ดีที่สุดคือวันพระอาทิตย์ขึ้น ตรงกรอบประตูในฤดูร้อนและจุดชมวิวที่ดีที่สุดคือ ด้านหน้ากรอบประตูด้านทิศตะวันตก

ธรรมาสันสิงห์ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีเป็นธรรมาสันที่แตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไปโดยมีรูปลักษณะท้องถื่น อาจเป็นฝีมือช่างชาวภูวนที่มีการใช้ความรู้เฉพาะด้าน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านความคิด แนวคิดต่างๆมาใช้ร่วม ถึงแม้ว่าจะไม่มีศิลปะไทยผสมอยู่ แต่แนวความคิดก็ได้รับจากคติความเชื่อในเรื่องสิ่งหาสน์รัตนบัลลังก์ หรือคติฐานสิงห์แบบไทยความคิดแบบไทยและภูวน กล่าวคือ มีลักษณะเป็นรูปสิงห์ยืนเทินปราสาท (ตัวธรรมาสัน) ซึ่งถือว่าเป็นการไหลหรือการถ่ายทอดของวัฒนธรรมร่วมสมัยกัน สร้างด้วยอิฐถือปูน ยอดปราสาททำด้วยไม้แกะสลักเป็นชั้นลดหลั่นกันลงไป ประดับตกแต่งลายปูนปั้น และลายเขียนสีแบบศิลปะภูวนทั้งหลาย ธรรมาสันนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2468 โดยช่างชาวภูวน และถือเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง เคยมีผู้อธิบายเกี่ยวกับธรรมาสันไว้ว่า การที่ให้พระขึ้นไปนั่งในที่สูงนั้น คงเป็นอุปมาของคนโบราณ เพราะคนที่ไปวัดส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง ควรอยู่ห่างๆกัน ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางภูมิปัญญาของธรรมาสันสิงห์ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวนจึงหมายถึง ความแตกต่างจากธรรมาสันโดยทั่วไป ลักษณะของธรรมาสันที่เป็นลักษณะท้องถื่น การใช้ความรู้เฉพาะด้านของช่างฝีมือชาวภูวนและชาวไทย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการสื่อถึงความเชื่อของไทยและภูวน เป็นต้น

1.4) คุณค่าทางสังคม (Social values)

ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมานอกจากจะเป็นปราสาทที่เป็นพุทธสถานในนิกายมหายานที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยแล้วนั้นยังมีการจัดงานเทศกาลเที่ยวพิมายนครราชสีมา โดยจะจัดขึ้นทุกปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน สถานที่ ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย ลำน้ำจ๊กราชและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของอำเภอพิมาย โดยภายในงาน

ดังกล่าวจะมีการแสดง แสง-เสียง ประกอบจินตภาพวิมานาฏการ ชุด "นิรมิตกรรมเหนือลำน้ำมูล" เป็นการแสดงที่นำเสนอเรื่องราวต่างๆที่ได้ค้นคว้าศึกษาจากเอกสารทางโบราณคดีตำนานและจารึกต่างๆเกี่ยวกับความเชื่อ อารยธรรม ความเจริญรุ่งเรืองของชุมชนบริเวณลุ่มแม่น้ำแถบอีสานใต้ ผสานจินตภาพเรียบเรียงบทการแสดงสัมพันธ์กับระบบแสง-เสียงและเทคนิคพิเศษที่วิจิตรตระการตานักท่องเที่ยวจะประทับใจกับการแสดงฉากต่างๆเช่น การแสดงการก่อสร้าง ทำนุบำรุงปราสาทหินพิมาย การบวงสรวงเทพเจ้า การแสดงรำผีฟ้า รำเซียงของ มวยโบราณ การแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอน อิทรชาติแผลงศรนาคบาท ระบายพิมายปุระ ขบวนแห่พระเจ้าชัยวรมันที่7 การจุดพลุไฟเฉลิมฉลอง ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสังคมของปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมายจึงหมายถึงการจัดงานเทศกาลเที่ยวพิมายหรืองานประจำปี ซึ่งการจัดงานขึ้นมาในครั้งนี้นอกจากต้องการที่แสดงให้เห็นสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆของอำเภอพิมายแล้วยังเป็นสิ่งที่ทำให้คนในสังคมได้มีการพบปะสังสรรค์กันภายในงาน เกิดการแลกเปลี่ยนเงินตรา เกิดการท่องเที่ยว เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพในช่วงเวลานั้นๆเกิดขึ้น และที่สำคัญคือทำให้เห็นถึงความรักความสามัคคีของคนในชุมชนที่ร่วมกันจัดงานนี้ขึ้นมาและคนในชุมชนใกล้เคียง หน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชนด้วย

ศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ที่นี้ช้างเปรียบเสมือนเป็นส่วนหนึ่งครอบครัว ซึ่งเป็นวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณของชาวส่วยหรือชาวกวย ที่ทุกบ้านต้องเลี้ยงช้างเพื่อเป็นสิริมงคลให้กับตนเอง จนกลายมาเป็นหมู่บ้านช้างเลี้ยงขนาดใหญ่ที่สุดในโลก เพราะทุกครัวเรือนของหมู่บ้านช้างแห่งนี้เลี้ยงช้างไว้ทุกหลัง จนกลายเป็น ศูนย์ศึกษา หมู่บ้านช้างแห่งบ้านตากกลาง จังหวัดสุรินทร์ ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสังคมของศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จึงหมายถึงความเป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านภาษาพูดและความเป็นอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างโดยคนในชุมชนจะยึดถือศาลปะกำช้างเป็นหลัก และยังเป็นชุมชนที่ยังหลงเหลือให้ดูเพียงหนึ่งเดียวในโลกคือชุมชนชาวกวยเลี้ยงช้างมีคุณค่าต่อชาวโลกทั้งคนในชุมชนและชุมชนอื่นๆในด้านวัฒนธรรมประเพณีมาทุกยุคทุกสมัย จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีกราบไหว้ศาลปะกำประจำตระกูล วัฒนธรรมประเพณีลอดท้องช้าง วัฒนธรรมประเพณีบวชนาคแห่นาคด้วยช้าง วัฒนธรรมประเพณีการเคารพกฎ ระเบียบข้อปฏิบัติ ข้อห้ามของหมอช้างเป็นต้น ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเหล่านี้นั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่ทำให้คนภายในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงนั้นได้มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้ร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความผูกพัน ความรัก ความหวงแหวะหว่างคนและช้าง ซึ่งจังหวัดสุรินทร์ไม่ว่าจะเป็นงานบุญอะไรก็มักจะให้เห็นช้างเป็นอีกพาหนะสำคัญที่ต้องมีในขบวนแห่แทบทุกงาน อีกทั้งบ้านกะโป –ตากกลาง เป็นชุมชนชาวกวยขนาดใหญ่ที่มีเขตติดต่อกันหลายหมู่บ้าน บริเวณริมแม่น้ำมูลและลำน้ำชี หรือที่เรียกกันว่าชาวส่วยโบราณ ในหมู่บ้านแทบทุกหลังคาเรือนจะมีศาลปะกำเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำบ้าน ศาลปะกำ ที่ชาวบ้านกราบไหว้บูชาเป็นวัตถุที่สมมุติใช้เรียกแทนบรรพบุรุษ ผู้ทรงคุณค่า มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความสามารถทางคชศาสตร์ คชเวช คชลักษณ์ ในการปฏิบัติต่อภรรยาเยี่ยงบ่าวอย่างเคร่งครัด ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีความผูกพันกับช้างมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมต่างๆในชุมชนคนเลี้ยงช้างของชาวกวยอาเจียงทุกอย่างมักจะผูกพันเกี่ยวโยงถึงช้างหรือศาลปะกำเสมอ

อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปราสาทหินพนมรุ้งพบว่า คุณค่าของพนมรุ้งนอกจากคุณค่าทางประวัติศาสตร์แล้วยังมี

คุณค่าด้านสังคม เศรษฐกิจ และความเชื่อ ซึ่งกิจกรรมที่พบภายในอุทยานคือ ทุกปีจะมีชาวบ้านทำพิธีทำบุญเลี้ยงพระก่อนฤดูกาลทำเกษตรกรรมเพื่อทำการขอฝนไปด้วยซึ่งจะทำทางด้านทิศใต้ของปราสาท และนักท่องเที่ยวชาวจอร์มาสักการะตัวปราสาททุกวันเป็นการเชื่อมโยงความเชื่อทางสังคม อีกทั้งยังพบว่าที่อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติกว่าพันคนที่มารอเฝ้าชมปรากฏการณ์ดวงอาทิตย์ขึ้นตรง สาดแสงส่องผ่าน 15 ช่องประตูปราสาทพนมรุ้ง ต่างสมหวังหลังฟ้าเปิด มองเห็นแสงอาทิตย์ผ่าน 15 ช่องประตูตามที่ตั้งใจไว้ โดยเชื่อว่าเป็นสิริมงคลกับตัวเองและครอบครัว ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสังคมอุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้งจึงหมายถึง ปราสาทหินพนมรุ้งเป็นคุณค่าของโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม ซึ่งก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันของคนทั้งภายในพื้นที่และนอกพื้นที่ เกิดการพบปะพูดคุย และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านทางขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และก่อให้เกิดรายได้สูงสุดเข้ามาในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ จังหวัด และประเทศด้วย

ธรรมเนียมพิธีศิลปะอุทยานที่บ้านชีทวน อ. เชิงใน จ. อุบลราชธานีสร้างในปี 2468 เสร็จปี 2470 และต่อมาได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกของชาติ ทำให้ธรรมเนียมการใช้งานลงเหลือปีละ 1 ครั้งในวันที่ 5 ธ.ค.เท่านั้น แต่เมื่อปี 2557 ที่เพิ่งผ่านมา เป็นโอกาสพิเศษมีการใช้งาน 2 ครั้งในวันที่ 12 ส.ค. และวันที่ 4 ธ.ค. (เลื่อนจัดพิธีก่อนวันที่ 5 ธ.ค. ตามฤกษ์สะดวกของประธานฝ่ายฆราวาส) เพื่อเทศน์ในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามลำดับโดยการเทศน์นั้นเรียกว่า “ปฐมสมโพธิกถา” คำนี้ตามความหมายแปลว่าเรื่องราวเกี่ยวกับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า แต่วัตถุประสงค์ของการเทศน์ทั้ง 2 ครั้ง คือเพื่อเฉลิมพระเกียรติเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน และเป็นโอกาสสำคัญในรอบปีที่พุทธศาสนิกชนจะได้ฟังการเทศน์ทำนองอีสานโบราณ โดยพระสงฆ์จะอ่านจากใบลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมโบราณ ซึ่งพิธีกรรมจะเริ่มช่วงเย็น เวลาประมาณ 16.00 น. ขบวนอัญเชิญองค์เทศน์จะเริ่มเดินมาจากวัดทุ่งศรีวิไล ภายในขบวนประกอบด้วย ขบวนฆ้อง ขันหมากเบ็ง ตุง แห่กัณฑ์หลอน หรือกระเจาดสานไม้ไผ่มีคานหามใส่ของบริจาคน หอยสังข์ เกรียนธรรมาสน์นักเทศน์หรือหงส์องค์เทศน์ กลองตุ้ม และชาวบ้านร้องรำทำเพลง เดินแห่จากวัดทุ่งศรีวิไลมายังวัดศรีนวลแสงสว่างอารมณ์ จากนั้นพระสงฆ์จะขึ้นธรรมาสน์และเริ่มเทศน์เมื่อประธานฝ่ายฆราวาสจุดเทียนส่องธรรมเป็นอันเริ่มพิธีทั้งนี้ ในอดีตธรรมาสน์สิงห์เทินบุษบกจะใช้เทศน์มหาชาติตั้งแต่วันเข้าพรรษาถึงออกพรรษาเรื่อยไปวันละ 1 กัณฑ์ โดยจะนิมนต์เจ้าอาวาสวัดต่างๆ ในบ้านชีทวนขึ้นเทศน์สลับกันไป ฉะนั้นแล้วคุณค่าทางสังคมของธรรมาสน์สิงห์ศิลปะอุทยานที่บ้านชีทวนจึงหมายถึง การจัดงานประจำปีต่างๆข้างต้นที่กล่าวมา ซึ่งในการจัดงานแต่ละครั้งนั้นจะมีประชาชนเดินทางมาเพื่อร่วมกิจกรรมนี้อย่างล้นหลาม ทั้งในพื้นที่และคนนอกพื้นที่ จึงก่อให้เกิดการร่วมกันอนุรักษ์ศิลปกรรมนี้ไว้ให้คงอยู่จากรุ่นสู่รุ่น ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันทั้งคนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง เกิดความศรัทธา ห่วงเห และการจัดงานแต่ละครั้งนั้นถือได้ว่าได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

1.5)คุณค่าทางจิตใจ (Spiritual values)

ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาแน่นอนนอกจากจะมีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และสังคมแล้ว ยังเพียบพร้อมไปด้วยคุณค่าทาง

จิตใจซึ่งซึ่งปราสาทหินพิมายนับว่าเป็นปราสาทที่มีศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดเกิดขึ้นตั้งแต่ยุคหิน (Paleolithic) สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางไสยศาสตร์ ศาสนกิจ การปกครองการเมืองหรือเพื่อประโยชน์อย่างอื่น มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีให้เห็นโดยทั่วไปในรูปแบบต่างๆ สำหรับจุดมุ่งหมายของการสร้างผลงานประติมากรรม ซึ่งแต่เดิมนั้นสร้างขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอันเกี่ยวกับศาสนา พระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนได้เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผลงานประติมากรรมเริ่มมีบทบาทต่อสังคมมากขึ้น ประติมากรรมที่ปรากฏ ณ ปราสาทพิมายมีทั้งประติมากรรมที่สร้างขึ้นในคติความเชื่อศาสนาฮินดูและในคติความเชื่อพระพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งจะปรากฏในส่วนต่างๆ ของปราสาท เช่น บนทับหลัง หน้าบัน กลีบขนุนปรangk เสา อีกทั้งยังเป็นปราสาทขอมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธนิกายมหายานในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จำนวนสามแห่ง ได้แก่ปราสาทหินพิมาย อ.พิมาย จ.นครราชสีมา ปราสาทบายน ในนครธม จังหวัดเสียมราฐ ประเทศกัมพูชา และปราสาททูกเพ็ก จ.สกลนคร ประเทศไทย ตั้งอยู่ในตำแหน่งพิภพที่โยงเข้าหากันเป็นรูปสามเหลี่ยมที่สวยงาม หรืออาจจะเรียกว่า “สามเหลี่ยมพุทธมหายาน” เป็นภาษาอังกฤษ The Mahayana Triangle จากข้อมูลทางโบราณคดีทราบว่าปราสาทหินพิมายสร้างขึ้นก่อนเพื่อนในสมัยของพระเจ้าสุริยวรมัน ที่ 1 พุทธศตวรรษที่ 16 และต่อมาได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติมโดยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในช่วงต่อระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 และ 18 ส่วนปราสาทบายน และปราสาททูกเพ็กสร้างในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งมีความสำคัญทางสังคมต่อทั้งคนในประเทศและประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศกัมพูชาอีกด้วย ซึ่งความแปลกของปราสาทหินพิมายนั้นทำให้เกิดคุณค่าทางสังคมอย่างมากคือเป็นปราสาทที่หันหน้าเข้าหาทิศตะวันออกเฉียงใต้ ต่างจากปราสาทขอมโดยทั่วไปที่มักหันหน้าเข้าหาทิศตะวันออกแท้ หรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือ นักโบราณคดีอธิบายว่าเป็นการหันเข้าหาทิศที่เมืองหลวง “นครอังกอร์” ตั้งอยู่ เพราะมีการสร้างถนนเชื่อมระหว่างกัน ดังนั้นคุณค่าทางจิตใจปราสาทหินพิมายนั้นจึงหมายถึงตัวของประติมากรรมที่เป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ และมีความศรัทธาของพื้นที่ปราสาทหินพิมายและยังเป็นปราสาทที่สร้างประโยชน์ให้กับประเทศอย่างมาก อีกทั้งยังทำให้คนในสังคมหวงแหน ศรัทธาในสถานที่แห่งนี้มากขึ้นด้วย

ศูนย์คชศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีช้างจำนวนมากและ “ช้าง” สุรินทร์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและเป็นความภูมิใจที่สำคัญที่สุด คือ “ช้าง” โดยเป็นจังหวัดที่มีช้างเลี้ยงมากที่สุดในประเทศไทยมีช้างมากกว่า 700 เชือก คนสุรินทร์เลี้ยงช้างเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของครอบครัว จึงมีวิถีชีวิต ความผูกพันระหว่างคนกับช้าง อีกทั้งยังมีความสำคัญทางจิตวิญญาณ ความผูกพันทางใจของคนในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน และอนุรักษ์ช้างไว้เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสืบทอดไว้ให้คนรุ่นหลังๆ ได้ทำการสืบทอดต่อไปในอนาคต และช้างที่บ้านตากกลางแตกต่างจากการเลี้ยงช้างในจังหวัดอื่น ๆ คือช้างที่สุรินทร์เป็นสัตว์ที่เป็นมงคล เกลียวฉลาด ซื่อสัตย์ อดทน กล้าหาญ ในอดีตช้างเคยเป็นพาหนะของพระมหากษัตริย์ในการศึกสงคราม ในปัจจุบันช้างเป็นสัตว์ที่เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทยหลังจากปีพุทธศักราช 2500 เป็นต้นมา ประเทศกัมพูชาและลาวได้ปิดพรมแดนลง ชาวไทยที่มีอาชีพหลักคือ การจับช้างป่า ไม่สามารถไปจับช้างป่าเหมือนในอดีตได้ ก็หันมาทำการเกษตร ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงช้างอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข ช้างและคนได้อยู่ด้วยกันฉันท์

น้อง มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น การเลี้ยงช้างของชาวบ้านบ้านตากกลางเป็นการเลี้ยงในลักษณะที่ช้างเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของครอบครัว เป็นมรดกตกทอดให้ลูกหลาน คนกับช้างมีความรักใคร่ผูกพัน รู้จิตใจกันตั่งภูตสนิท แต่แตกต่างจากการเลี้ยงช้างที่อื่นซึ่งเป็นการค้าและการท่องเที่ยว ช้างบ้านตากกลางเป็นช้างบ้านที่เชื่องนอนร่วมชายคาเรือนเดียวกันกับคน

อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์นอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงติดอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย และเป็นปราสาทหินที่มีชื่อเสียงมากของจังหวัดบุรีรัมย์ ในเรื่องของความงดงามทางสถาปัตยกรรม แล้วนั้นแล้วยังมีคุณค่าทางจิตใจคือเป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุภายในปราสาทหินพนมรุ้ง มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมควรค่าแก่การรักษาให้คงอยู่ตราบชั่วลูกหลาน ซึ่งคนในชุมชนมีความรักความผูกพันกับปราสาทหินพนมรุ้งมายาวนานเกิดการหวงแหนและรักษาซึ่งถือได้ว่ามีคุณค่าทางจิตใจเป็นอย่างมากเช่น ประการปราสาทนั้นมีภาพสลักบนหินทั้งที่เสากรอบประตู หน้าบัน ชุ้มประตูต่าง ๆ ทับหลัง เป็นรูปลวดลายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพเทพดาประจำทิศที่ถูกแกะสลักลงบนหินรูปสี่เหลี่ยมลูกเต๋าวางอยู่ตามด้านหน้าประตู ภาพสลักฤๅษี ดอกไม้ ใบไม้ ที่ถูกแกะอยู่บนเสากรอบประตู ภาพเทพดาตามความเชื่อทางศาสนาฮินดู เช่นพระศิวะร้ายรำ รวมถึงทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ที่มีชื่อเสียง เมื่อเดินลึกเข้าไปภายในปราสาทจะพบโบราณวัตถุ ศิวลึงค์ รูปปั้นจำลอง โคนันท์ที่หมอบราบอยู่เมื่อเดินชมรอบจะพบกับโบราณสถาน “บรรณาลัย” เปรียบเสมือนห้องสมุดในสมัยปัจจุบันใช้เก็บรักษาคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

ธรรมาสันสิงห์ศิลปะปูนปั้นที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีนอกจากจะถือเป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นเมือง ซึ่งความงดงามของงานศิลปวัฒนธรรมนี้จะหาชมได้ยาก เนื่องจากเป็นงานศิลปกรรมที่เกิดจากการผสมผสานความคิดแบบไทยและญวนแล้วยังเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนทั้งคนภายในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงเข้าด้วยกัน อีกทั้งธรรมาสันยังเป็นมรดกทางพุทธศิลป์ชิ้นนี้ได้ขึ้นเป็นมรดกของชาติ แต่ยังคงผูกพันกับชีวิตของพระสงฆ์และชาวบ้านในพื้นที่ (เพราะไม่ได้นำไปไว้ในพิพิธภัณฑ) และแม้ว่าธรรมาสันจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งในพิธีกรรมแต่ได้สร้างคุณค่ามากมายและเสริมความศรัทธาให้แก่การพึ่งพิงเทคนาของชาวชีทวนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป คุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ซึ่งประกอบไปด้วย ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา ศูนย์คศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และธรรมาสันสิงห์ศิลปะปูนปั้นที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานี นั้นพบว่า คุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมนั้นสามารถนำไปสู่การประเมินคุณค่าของสถานที่หรือบุคคลหรือวัตถุรวมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านต่างๆเพื่อเป็นข้อมูลในการสื่อสารคุณค่าต่างๆเหล่านั้นไปสู่นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ได้เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวได้เข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อที่ได้ออกแบบและเลือกสรรตามความเหมาะสมในการสื่อความหมายรวมถึงการอนุรักษ์ซึ่งกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นล้วนแต่เป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางวัฒนธรรมของกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้อย่างมาก ล้วนแต่เป็นสถานที่ที่นอกจากจะช่วยสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้วยังช่วยสร้างงานสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยววันั้นๆด้วย อีกทั้งยังสร้างคุณค่าทาง

จิตใจ จิตสำนึก ให้คนภายในพื้นที่นั้นๆเกิดการหวงแหน รักษาพื้นที่ด้วย นอกจากนั้นกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ยังเป็นแหล่งรวมอารยธรรมโบราณนับพันปีที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นบ้าน วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและความมีน้ำใจของชาวอีสานยังคงเป็นเสน่ห์ที่มัดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนอีสานอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มจังหวัดอีสานใต้มีลักษณะที่เป็นเฉพาะของตนเองในเรื่องกิจกรรมที่เกิดจากวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น สำเนียงและภาษาพูดของผู้คน การแต่งกายที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ บุคลิกลักษณะของผู้คน ความสมบูรณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ องค์ความรู้ที่ได้จากแหล่งท่องเที่ยว พิษพรรณไม้พื้นเมือง ผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นซึ่งแนวทางที่จะช่วยให้รักษาคุณค่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ให้เกิดความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอีสานใต้สู่ความยั่งยืนได้นั้น จังหวัดควรหาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองให้พบอย่างจริงจังและแท้จริง จังหวัดควรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ตั้งแต่ระดับภาคไปจนถึงระดับพื้นที่ และควรจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อก่อให้เกิดเครือข่ายในการจัดการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้น และประเทศเพื่อนบ้านซึ่งอาจจะเริ่มจัดในเทศกาลประจำท้องถิ่นที่มีอยู่ โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดที่มีเส้นทางเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านควรให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

2.1) สรุปข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

(1) ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย หรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นเพศหญิงจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 61 และเป็นเพศชายจำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 39 ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 27 มีระดับการศึกษา คือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 48.5 และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.5 ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.5 มีที่อยู่ปัจจุบันอยู่ในอีสานใต้ เช่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 71.5

(2) ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นเพศหญิงจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 และเป็นเพศชายจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.5 มีระดับการศึกษา คือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 34.5 และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38 ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 23.5 มีที่อยู่ปัจจุบันอยู่ในอีสานใต้ เช่น จังหวัดชัยภูมิ

จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 66.5

(3) ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศชายจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 58.5 และเป็นเพศหญิงจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 44.5 มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 34 และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46 ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.5 มีที่อยู่ปัจจุบันอยู่ในอีสานใต้ เช่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 57.5

(4) ผลการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานี พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จึงเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศชายจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 และเป็นเพศหญิงจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 ส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.5 มีระดับการศึกษาคือ ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 47.5 และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.5 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 24 และนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีที่อยู่อีสานใต้ เช่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ 74

2.2) สรุปข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

(1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเดินทางคือ เดินทางมาด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 51.5 ซึ่งจำนวนครั้งที่เดินทางมากที่สุด คือมากกว่า 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 61.5 โดยลักษณะผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางกับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.5 ซึ่งจำนวนผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางมากกว่า 10 คน มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.5 และจุดประสงค์ในการเดินทางเพื่อศึกษาหาความรู้/ดูงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 56.5

(2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเดินทางคือ เดินทางมาด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 59 ซึ่งส่วนใหญ่จะเดินทางเป็นครั้งแรกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.5 โดยลักษณะผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.5 ซึ่งจำนวนผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทาง 6 -10 คน มี

จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.5 และจุดประสงค์ในการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 56

(3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเดินทางคือ เดินทางมากับสถานที่ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 52.5 ซึ่งจำนวนครั้งที่เดินทางมากที่สุด คือ เดินทางมากกว่า 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 51.5 โดยลักษณะผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางกับคนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.5 ซึ่งจำนวนผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางมากกว่า 10 คน มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.5 และจุดประสงค์ในการเดินทางศึกษาหาความรู้/ดูงาน คิดเป็นร้อยละ 48.5

(4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ณ ธรรมชาติสิ่งศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชิงใน จ. อุบลราชธานี พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการเดินทางคือ เดินทางมาด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 71 ซึ่งจำนวนครั้งที่เดินทางมากกว่า 1 ครั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61 โดยลักษณะผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42 ซึ่งจำนวนผู้ร่วมเดินทางส่วนใหญ่จะเดินทาง 6 - 10 คน มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.5 และจุดประสงค์ในการเดินทางมากที่สุดคือ พักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 46

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อคิดเห็นที่มีต่อประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทาง

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย หรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของรูปภาพในป้ายสื่อความหมายมีความชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือหมู่บ้านช้างบ้านตากลาง จ.สุรินทร์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของป้ายบอกทางมีความชัดเจนและมีจำนวนที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทาง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของที่ตั้งของป้ายสื่อความหมายมีความเหมาะสมเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทาง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของ ขนาดของป้ายสื่อความหมายมีความเหมาะสมเพียงใด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 อยู่ในระดับมาก

(2) แผ่นพับ

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย หรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านแผ่นพับ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสีของตัวอักษรที่ใช้ในแผ่นพับมีความเหมาะสม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านแผ่นพับ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสีของตัวอักษรที่ใช้ในแผ่นพับมีความเหมาะสม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 โดยอยู่ในระดับมาก

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านแผ่นพับ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของขนาดของตัวอักษรในแผ่นพับมีความเหมาะสม ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านแผ่นพับ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสีของตัวอักษรที่ใช้ในแผ่นพับมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 อยู่ในระดับมากที่สุด

(3) ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย หรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของข้อมูลจากป้ายนิทรรศการทำให้ท่านได้รับความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือหมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง จ.สุรินทร์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 โดยให้ระดับ

ประสิทธิภาพในเรื่องของข้อมูลจากป้ายนิทรรศการทำให้ท่านได้รับรู้เกี่ยวกับคุณค่าด้านสังคมศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.73 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของข้อมูลจากป้ายนิทรรศการทำให้ท่านได้รับรู้เกี่ยวกับคุณค่าด้านสังคมศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของ เมื่อท่านได้ชมสื่อวีดิทัศน์ ทำให้ท่านได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46 อยู่ในระดับน้อย

(4) เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ปราสาทหินพิมาย หรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมาจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ศูนย์ศึกษา หรือหมู่บ้านช้างบ้านตากลาง จ.สุรินทร์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความงดงามของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 โดยอยู่ในระดับมาก

- พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์จะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 โดยอยู่ในระดับมากที่สุด

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของ สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 อยู่ในระดับมากที่สุด

(5) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว

-พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ธรรมาสันสิงห์ ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีจะให้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายต่อต้านของที่ระลึกในภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.14 โดยให้ระดับประสิทธิภาพในเรื่องของของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.14 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

จากผลศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผลการศึกษาทางสถิติที่ได้จากแบบสอบถาม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ นั้น ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ระดับประสิทธิภาพน้อยที่สุดและต้องการแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้นั้นพบว่าปราสาทหินพิมายหรืออุทยานประวัติศาสตร์พิมาย จ.นครราชสีมา, ศูนย์ศึกษา หรือ หมู่บ้านช้างบ้านตากลาง จ.สุรินทร์, อุทยานประวัติศาสตร์ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ และธรรมาสันสิงห์ศิลปะภูวนที่บ้านชีทวน อ. เชื่องใน จ. อุบลราชธานีนั้นซึ่งจากการผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือ เรื่องที่ควรได้รับการปรับปรุงและพัฒนามากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดที่ใช้ในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนี้มากขึ้นนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหากแหล่งท่องเที่ยวได้นำเครื่องมือการสื่อความหมายประเภทนี้มาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอาจจะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นด้วย อีกทั้งยังช่วยสร้างรายได้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆด้วย

ตารางที่ นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้

เครื่องมือการสื่อความหมาย	นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
1.ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอก	- ป้ายบอกทิศทาง ควรมีการติดตั้งในสถานที่ๆมองเห็นได้

เครื่องมือการสื่อความหมาย	นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
ทาง	ชัดเจนและไม่ควรมีสิ่งบดบังทัศนวิสัยในการมองเห็น - ป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรมีการออกแบบที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่อยู่บริเวณข้างเคียงเพื่อไม่ก่อให้เกิด ทัศนอุจาดในการมอง(หรือไม่น่าดู น่าเกลียด) -ป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรเลือกทำเลที่ตั้งของแผ่นป้ายบรรยายที่เหมาะสม และสี ขนาดของตัวอักษร รูปภาพในป้ายสื่อความหมายควรมีความชัดเจนเหมาะสม - ป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรเพิ่มเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยเพิ่มความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการอยากรู้อย่างเห็น และเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพิ่มขึ้น
2.แผ่นพับ	- ควรมีการจัดทำให้มีหลากหลายภาษามากขึ้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว - ควรมีการใช้สีและขนาดตัวอักษรที่ใช้ในแผ่นพับมีความเหมาะสม - ควรมีเนื้อหาที่ควบคุมถึงประวัติ ความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ สิ่งอำนวยความสะดวก อื่นๆ
3.ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยว	- ควรมีการใช้ภาษาต่างประเทศในการให้ข้อมูลเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้เรียนรู้ ข้อมูล - ป้ายนิทรรศควรมีสี ขนาดของตัวอักษร รูปภาพที่มีความเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว - ควรมีข้อมูลจากป้ายนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าด้านสังคมศาสตร์ด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว - ควรมีสื่อทัศนูปกรณ์ เช่น สื่อวีดิทัศน์ สื่อด้วยภาพ สื่อด้วยเสียง ควรนำสื่อประเภทเสียงมาใช้เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ในข้อมูล ประวัติความเป็นมาความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ
4. เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว	- ควรมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นมาตรฐานและเหมือนกันทุกครั้งที่ในการทำงานเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนในชุดข้อมูล - ควรมีการนำเสนอข้อมูลที่มีเนื้อหาประกอบการบรรยายจะต้องมีรายละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย และถูกต้องไม่

เครื่องมือการสื่อความหมาย	นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
	เปิดเผยจากความเป็นจริง - ควรเตรียมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องและสอดคล้องกับข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวนั้น - เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีคุณลักษณะที่มีอัธยาศัยเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและมีมารยาทในการพูดคุย - ควรจะมีการเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ๆให้กับเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว - เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวควรสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรที่สำคัญถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความงดงามของแหล่งท่องเที่ยวได้ - ควรใช้เวลาในการบรรยายให้ข้อมูลให้เหมาะสมไม่ใช้เวลานานหรือสั้นเกินไป - ควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อทบทวนความรู้และสร้างความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีเทคนิคในการนำชมมากขึ้นและเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำ
*5.กิจกรรมทางการท่องเที่ยว	- ควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์และความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ - ควรมีการจัดกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเรียนรู้ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ - ควรเพิ่มกิจกรรมพิเศษในภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆมากขึ้นเช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นพร้อมกับงานประจำปีของแหล่งท่องเที่ยว - ควรตระหนักถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวใน ขณะที่

เครื่องมือการสื่อความหมาย	นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
	ร่วมกิจกรรม
6. ของที่ระลึก	- ควรผลิตของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ - ควรเพิ่มของที่ระลึกที่เป็นแนวสมัยใหม่ เพิ่มความแตกต่างจากงานเดิม เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะซื้อไปเป็นของฝาก - ควรเป็นของที่ระลึกที่นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยตนเองเพื่อสร้างความประทับใจในชิ้นงานของตน - ด้านราคาของฝากของที่ระลึกควรมีราคาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพของสินค้า

สรุปแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ดังนี้

1. ป้ายสื่อความหมาย/ป้ายบอกทางพบว่าแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือ ป้ายบอกทิศทาง ควรมีการติดตั้งในสถานที่มองเห็นได้ชัดเจน และไม่ควรมีสิ่งบดบังทัศนวิสัยในการมองเห็นป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรมีการออกแบบที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่อยู่บริเวณข้างเคียงเพื่อไม่ก่อให้เกิด ทัศนอุจาดในการมอง(หรือไม่น่าดู น่าเกลียด) ป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรเลือกทำเลที่ตั้งของแผ่นป้ายบรรยายที่เหมาะสม และสี ขนาดของตัวอักษร รูปภาพในป้ายสื่อความหมายควรมีความชัดเจนเหมาะสมและป้ายข้อมูล หรือป้ายบรรยาย ควรเพิ่มเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยเพิ่มความสะดวกรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการอยากรู้อย่างเห็น และเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆเพิ่มขึ้น

2. แผ่นพับพบว่าแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือควรมีการจัดทำให้มีหลากหลายภาษามากขึ้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยว ควรมีการใช้สีและขนาดตัวอักษรที่ใช้ในแผ่นพับมีความเหมาะสมและควรมีเนื้อหาที่ควบคุมถึงประวัติความเป็นมา แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

3. ศูนย์บริการข้อมูลนักท่องเที่ยวพบว่า แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือควรมีการใช้ภาษาต่างประเทศในการให้ข้อมูลเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้เรียนรู้ ข้อมูลป้ายนิเทศควรมีสี ขนาดของตัวอักษร รูปภาพที่มีความเหมาะสมแก่นักท่องเที่ยว ควรมีข้อมูลจากป้ายนิเทศการที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าด้านสังคมศาสตร์ด้านประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวควรมีสื่อทัศนูปกรณ์ เช่น สื่อวีดิทัศน์ สื่อด้วยภาพ สื่อด้วยเสียง และควรนำสื่อประเภทเสียงมาใช้เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ในข้อมูล ประวัติความเป็นมา ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

4. เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือควรมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นมาตรฐานและเหมือนกันทุกครั้งในการทำงานเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนในชุดข้อมูลควรมีการนำเสนอข้อมูลที่มีเนื้อหาประกอบการบรรยายจะต้องมีรายละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย และถูกต้องไม่เบียดเบียนจากความเป็นจริงควรเตรียมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยวให้ถูกต้องและสอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ควรมีคุณลักษณะที่มีอัธยาศัยเป็นมิตร ยิ้มแย้มแจ่มใสแต่งกายสุภาพเรียบร้อยและมีมารยาทในการพูดคุยควรมีการเพิ่มเติมข้อมูลใหม่ๆให้กับเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวควรสามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความหมายของทรัพยากรที่สำคัญถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับความงดงามของแหล่งท่องเที่ยวได้ควรใช้เวลาในการบรรยายให้ข้อมูลให้เหมาะสมไม่ใช้เวลานานหรือสั้นเกินไปและควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อทบทวนความรู้และสร้างความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีเทคนิคในการนำชมมากขึ้นและเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและกลับมาเที่ยวซ้ำ

5. กิจกรรมทางการท่องเที่ยวพบว่า แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ และความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ควรมีการจัดกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เรียนรู้ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ควรเพิ่มกิจกรรมพิเศษในภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆมากขึ้นเช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นพร้อมกับงานประจำปีของแหล่งท่องเที่ยว และควรตระหนักถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในขณะเข้าร่วมกิจกรรม

6. ของที่ระลึกพบว่า แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมาย คือ ควรผลิตของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวสามารถสะท้อนเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ ควรเพิ่มของที่ระลึกที่เป็นแนวสมัยใหม่ เพิ่มความแตกต่างจากงานเดิม เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากที่จะซื้อไปเป็นของฝากควรเป็นของที่ระลึกที่

นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วยตนเองเพื่อสร้างความประทับใจในชิ้นงานของตน และด้านราคาของฝากของที่ระลึกควมมีราคาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพของสินค้า

กล่าวโดยสรุป จากสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าศักยภาพการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานได้นั้นเรื่องที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนามากที่สุด คือ ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดที่ใช้ในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนี้มากขึ้นนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหากแหล่งท่องเที่ยวได้เครื่องมือการสื่อความหมายประเภทนี้มาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นด้วย

4.นำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานได้(เร่งด่วน)

จากผลการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานได้นั้นจะเห็นว่า เรื่องที่ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาที่ดีที่สุด คือ ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุดที่ใช้ในการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยว และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนี้มากขึ้นนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหากแหล่งท่องเที่ยวได้เครื่องมือการสื่อความหมายประเภทนี้มาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นอาจจะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นด้วย ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงมีแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านสังคมศาสตร์ และความหมายของทรัพยากรที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวได้ควรมีการจัดกิจกรรมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เรียนรู้ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานได้ควรมีเพิ่มกิจกรรมพิเศษในภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวนี้มากขึ้นเช่น กิจกรรมที่จัดขึ้นพร้อมกับงานประจำปีของแหล่งท่องเที่ยว และควรตระหนักถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในขณะที่ร่วมกิจกรรม

ฉะนั้น การสื่อความหมายโดยการนำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นนั้นถือได้ว่าเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่ง นอกจากจะสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำกิจกรรมนั้นยังทำให้ทุกคนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความสามัคคี มีส่วนร่วมในกิจกรรม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ แต่อย่างก็ตามในการทำกิจกรรมนั้นๆก็ต้องตระหนักถึงความปลอดภัยด้วย ดังนั้นแล้วกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นความสำคัญอย่างมากและหากได้รับการปรับปรุงและพัฒนาได้นั้นนอกจากจะสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในการร่วมกิจกรรม ได้พบปะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีทัศนคติที่ตรงกัน แล้วนั้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยัง

สามารถถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และความหมายของทรัพยากรที่สำคัญๆ ไปยังนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากที่จะมาท่องเที่ยวซ้ำด้วย และก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้ และค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของเงินเข้ามาในทั้งจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเอง และประเทศชาติต่อไปได้ในอนาคต

5.2 การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพการสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางตามแนวคิดกลุ่มคลัสเตอร์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลถึงองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประเมินประสิทธิภาพของเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ผู้วิจัยได้พบว่า หากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้นั้น ได้รับการพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว นอกจากจะทำให้ นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวนี้มากขึ้น แล้ว นั้นยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เพิ่มขึ้นแล้วยังทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เนื่องเนื่องจากการเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Uzzell (1989) กล่าวไว้ว่า เครื่องมือในการสื่อความประกอบด้วย 2 รูปแบบ ได้แก่ เครื่องมือการสื่อความหมายในสถานที่ (On-site interpretation) และเครื่องมือการสื่อความหมายนอกสถานที่ (Off-site interpretation) ซึ่งโดยทั่วไปขั้นตอนการจัดการสื่อความหมาย และการสร้างเรื่องราวมีขั้นตอนต่อไปนี้ 1. การจำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยว 2. จำแนกกลุ่มเป้าหมาย/นักท่องเที่ยว 3. การรวบรวมข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว การแยกแยะระดับของข้อมูลที่จะถ่ายทอด 4. รูปแบบและเนื้อหาที่จะถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยว ว่าจะต้องให้ข้อมูลอะไรบ้างก่อนการท่องเที่ยว การศึกษาระหว่างการท่องเที่ยว รวมทั้งการให้การศึกษาเพิ่มเติมในภายหลังด้วย และ 5. เครื่องมือในการถ่ายทอด ใช้เครื่องมืออะไรและอย่างไร เช่น เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง หรือได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การสื่อความหมายธรรมชาติ การฝึกอบรม การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง กรณีศึกษา การเล่นเกม(กิจกรรม) บทบาทสมมติ การอภิปราย

นอกจากนี้ในมุมมองของคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสื่อความหมายโดยการนำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นถือได้ ว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง นอกจากจะสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำกิจกรรมนั้นยังทำให้ทั้งคนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความสามัคคี มีส่วนร่วมในกิจกรรม ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ แต่อย่างก็ตามในการทำกิจกรรมนั้นๆก็ต้องตระหนักถึงความปลอดภัยด้วย ดังนั้นแล้วกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากและหากได้รับการปรับปรุงและพัฒนาได้นั้นนอกจากจะสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในการร่วมกิจกรรม ได้พบปะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีทัศนคติที่ตรงกัน แล้วนั้น กิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังสามารถถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และ

ความหมายของทรัพยากรที่สำคัญๆ ไปยังนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากที่จะมาท่องเที่ยวซ้ำด้วย และก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้ และค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ก่อให้เกิดการเจริญเติบโตของเงินเข้ามาในทั้งจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเอง และประเทศชาติต่อไปได้ในอนาคต

ประเด็นที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการศึกษานำเสนอแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ผู้วิจัยได้พบว่า นอกจากจะทำการปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและซาบซึ้งใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้แล้วนั้น หากต้องการให้เครื่องมือการสื่อความหมายประสบความสำเร็จกับนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นนั้นควรมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพไม่ว่าจะเป็น การนำหลักการการตลาดท่องเที่ยวมาช่วยในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบาย เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและที่สำคัญควรทำการการพัฒนาสื่อการทุนสำหรับการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมเพิ่มเติมมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา นาคทอง และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้พบว่า แนวทางพัฒนาศักยภาพมุ่งให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวจากความจำเป็นมากไปน้อยดังนี้ การประชาสัมพันธ์ ความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามทางภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม ความชัดเจนของป้ายบอกทาง และกิจกรรมเสริมความรู้แนวทางและยุทธศาสตร์พึงพาเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านมี 4 แนวทาง คือ สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ สร้างเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมที่มีร่วมกันทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ สร้างพัฒนาการความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านระหว่างประเทศรัฐกับเอกชน ส่งเสริมบทบาทร่วมกันในระดับภูมิภาค สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมกับประเทศเพื่อนบ้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้ ในจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และชัยภูมิ มีความพร้อมที่จะพัฒนาส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเชื่อมโยงในระดับภูมิภาคได้โดยใช้พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี ศิลปหัตถกรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีร่วมกันเป็นตัวเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามรวมถึงงานวิจัยของทัศนัยวรรณ ดวงมาลา และคณะ 2550 ได้ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้พบว่า การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันนั้น โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการโฆษณา เช่น แผ่นพับ โบรชัวร์ การประชาสัมพันธ์จะเป็นการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดให้มีการแถลงข่าว หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางจังหวัดได้จัดขึ้น การส่งเสริมการขายและการขายโดยพนักงานจะมีการใช้น้อยมากเพราะแหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการ ในส่วนปัญหา อุปสรรค ของการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่ม

จังหวัดอีสานใต้ คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวมีหลายหน่วยงานทำให้ขาดการประสานงานที่ดี ความไม่พร้อมและขาดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การที่ไม่มีความต่อเนื่องในการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวแม้กระทั่งชุมชนในท้องถิ่นไม่มีความรู้ความสามารถในการช่วยกันส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ขาดบุคลากรในหน่วยงาน และงบประมาณไม่เพียงพอ กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ เป็นรูปแบบการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่จะเข้ามาท่องเที่ยว โดยเรียงจากมากไปน้อย คือ 1) การโฆษณา 2) การประชาสัมพันธ์ 3) การส่งเสริมการขาย และ 4) การขายโดยพนักงาน แนวทางยุทธศาสตร์พึงพาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านสามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่มีความพร้อมด้านบริการและกิจกรรมต่าง ๆ รองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรใช้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่แม้จะใช้ระยะเวลาพอสมควร แต่ก็ไม่ต้องทุ่มงบประมาณจำนวนมาก ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนในท้องถิ่นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ในที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติฤกษ์ ปิตาทะสังข์, คชาภุช เหลี่ยมไธสง (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์ของสี่กลุ่มชาติพันธุ์ในอีสานใต้ พบว่า การพัฒนาสื่อการกระตุ้นสำหรับการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม มีความเหมาะสมกับผู้ชมทุกวัย มีประโยชน์ด้านการให้ความรู้ ทำให้ผู้ชมสามารถจดจำเนื้อหาไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังนั้นสื่อการกระตุ้นจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมให้กว้างขวางต่อไป

นอกจากนี้ในมุมมองของคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ต้องการที่จะประสบความสำเร็จในปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากกับแหล่งท่องเที่ยว คือการจัดการการตลาดโดยการปรับปรุงหรือเพิ่มในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ เช่น เพิ่มสื่อการกระตุ้นสำหรับการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักท่องเที่ยวทั้งด้านความรู้ทำให้ผู้ชมสามารถจดจำเนื้อหาไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเพื่อกระตุ้นและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าควรให้ความสำคัญในการพัฒนาการตลาดผ่านสื่อดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ นอกจากจะช่วยเพิ่มความสะดวกสบายให้นักท่องเที่ยวก็ยังสามารถเพิ่มโอกาสในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้นเช่นกัน อีกทั้งยังสามารถเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นด้วยซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ประสบความสำเร็จได้ในอนาคต

สรุป จากองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแต่ส่งผลกับทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวอย่างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมฯซึ่งประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับนอกเหนือจากการเข้าเยี่ยมชมสถานที่สวยงามทางศิลปวัฒนธรรมแล้วยังทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วยซึ่งการสื่อความหมายโดยการนำกิจกรรมทางการ

ห้องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นถือได้ว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง นอกจากจะสร้างความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการทำกิจกรรมนั้นยังทำให้ทุกคนที่เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวและกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความสามัคคี มีส่วนร่วมในกิจกรรมก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ แต่อย่างก็ตามในการทำกิจกรรมนั้นๆก็ต้องตระหนักถึงความปลอดภัยด้วย ดังนั้นแล้วกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจึงถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากและหากได้รับการปรับปรุงและพัฒนาได้นั้นนอกจากจะสร้างจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในการร่วมกิจกรรม ได้พบปะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีทัศนคติที่ตรงกัน แล้วนั้นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังสามารถถ่ายทอดคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม และความหมายของทรัพยากรที่สำคัญๆไปยังนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากที่จะมาท่องเที่ยวซ้ำด้วย และหากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ต้องการที่จะประสบความสำเร็จในปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมากกับแหล่งท่องเที่ยวฯ คือ การจัดการการตลาดโดยการปรับปรุงหรือเพิ่มในเรื่องของการประชาสัมพันธ์ เช่น เพิ่มสื่อการทุนสำหรับการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับนักท่องเที่ยวทั้งด้านความรู้ทำให้ผู้ชมสามารถจดจำเนื้อหาไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นต้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

- 1) ควรมีการจัดทำบทบรรยายมาตรฐานในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
- 2) ควรจัดทำฐานข้อมูลของโบราณสถานและสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
- 3) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
- 4) ควรมีการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
- 5) ควรศึกษาการจัดทำบทบรรยายในการนำชมสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้
- 6) ควรพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมขอมให้เป็นรูปธรรมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววัฒนธรรมขอมอย่างต่อเนื่อง
- 7) ควรมีการพัฒนาสื่อการทุนสำหรับการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรม มีความเหมาะสมกับผู้ชมทุกวัย มีประโยชน์ด้านการให้ความรู้ ทำให้ผู้ชมสามารถจดจำเนื้อหาไปพร้อมกับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ดังนั้นสื่อการทุนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประชาสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมให้กว้างขวางต่อไป
- 8) ควรมีการพัฒนาคุณภาพสินค้าของฝากและของที่ระลึกให้ได้มาตรฐานและมีความเป็นเอกลักษณ์และ อัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้นๆ

9) ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการสร้างรายได้และเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น

10) ควรมีการส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยส่งเสริมให้ประชาชนที่มีความรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลังต่อไป

11) ควรสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมและพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่กลุ่มอีสานใต้สู่ความยั่งยืนโดยเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้

12) ควรให้ความสำคัญกับชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืน ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกิดได้โดยชุมชน

13) ควรจัดตั้งหน่วยงานดูแลรับผิดชอบด้านความปลอดภัยทางการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องภายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเส้นทางกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้